

асыруға, жедел деңгейден стратегиялық деңгейге дейін үлкен ауқымда экономикалық негізделген жоспарлауды жүзеге асыруға мүмкіндік береді.

Нәтижесінде медициналық ұйымдарда басқару есебін енгізуге кедергі келтіретін тағы бір проблеманы атап өткен жөн. Бұл, атап айтқанда, өз ұйымдарында басқару есебін енгізгісі келмейтін бухгалтерияның қызметкерлері, өйткені бұл олардың жұмыс жүктемесін арттырады. Медициналық мекемелерде басқару есебін алға қою әдіснамалық және ұйымдастырушылық қиындықтары денсаулық сақтау жүйесін оңтайландыру мақсатында ғалымдар мен тәжірибешілердің бірлескен күш-жігерімен шешілуі тиіс.

РЕЗЮМЕ

В данной статье выявлены актуальные проблемы, связанные с внедрением и развитием управленческого учета в медицинских организациях, и предложены пути их решения. То есть данные, полученные из системы управленческого учета, позволяют руководителю прогнозировать результаты деятельности медицинской организации и осуществлять грамотное управление, осуществлять экономически обоснованное планирование в больших масштабах от оперативного до стратегического уровня.

В результате следует отметить еще одну проблему, препятствующую внедрению управленческого учета в медицинских организациях. Это, в частности, работники бухгалтерии, которые не намерены внедрять Управленческий учет в своих организациях, так как это увеличивает их рабочую нагрузку. Методологические и организационные трудности постановки управленческого учета в медицинских учреждениях должны решаться совместными усилиями теоретиков и практиков с целью оптимизации системы здравоохранения.

СВЕДЕНИЯ ОБ АВТОРЕ

Бескемпиров Нурсултан – докторант PhD, Университет Нархоз, Алматы, Республика Казахстан, e-mail: nursultan.beskempirov@narhoz.kz

MPHTI 06.73.55

JEL Classification: G2, G21

IMPROVING OF METHODOLOGICAL APPROACHES TO ASSESSING AND MANAGING BANK RISKS

K. M. Kazbekova¹, Z.U.Dzhubalieva²

¹Narxoz University, Almaty, Republic of Kazakhstan

²Abai Kazakh National Pedagogical University, Almaty, Republic of Kazakhstan

ABSTRACT

Purpose of research. The article presents possible ways to address these issues in order to improve the efficiency of the bank. The target risk management system helps to solve these problems. The proposed article focuses on the risk management in the banking sector. Based on this, the substance of the risk is identified, the main causes of uncertainty that lead to risk are identified, the main risk management objectives are identified and the risk management process is considered.

Methodology. Mechanisms of the bank's risk protection that consists of current bank risk management system and ways to minimize it, methods of risk management were considered. Analysis was made using models and based on statistical data.

Originality / value of the research. The author paid special attention to risk management, consideration of bank risks, and identification of their particular features closely related to banking activities. Comparative analysis of basic risk assessment standards was conducted.

Research results. Possible consequences of risk mitigation in the banking system of Kazakhstan are analyzed and it will be given a special focus on the key issues encountered in this area. Criteria for evaluating other types of risk and methods of their regulation are described.

Keywords: methods, risk essence, management process, risk assessment, risk protection mechanism.

БАНК ТӘУЕКЕЛДЕРІН БАҒАЛАУ МЕН БАСҚАРУДЫҢ ӘДІСНАМАЛЫҚ ТӘСІЛДЕРІН ЖЕТІЛДІРУ

Қ. М. Қазбекова¹, З. У. Джубалиева²

¹Нархоз университеті, Алматы, Қазақстан Республикасы

²Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті,
Алматы, Қазақстан Республикасы

АНДАТПА

Зерттеу мақсаты. Ұсынылған мақалада банк секторындағы тәуекелдерді басқару мәселесіне назар аударылды. Мақсатты тәуекелдерді басқару жүйесі осы мәселелерді шешуге көмектеседі. Осыған сүйене отырып, тәуекелдің мәні анықталады. Тәуекелге әкелетін белгісіздіктің негізгі себептері анықталған, тәуекелдерді басқарудың негізгі мақсаты анықталған және тәуекелдерді басқару процесі қарастырылған. Мақалада банктің тиімділігін арттыру мақсатында осы мәселелерді шешудің мүмкін жолдары ұсынылған.

Әдіснамасы. Банктік тәуекелдерді басқару жүйесі, қазіргі тәуекелдерді басқару әдістері мен оны азайту тәсілдерінен тұратын банкті тәуекелдерден қорғаудың тетіктері қарастырылады. Статистикалық мәліметтер негізінде модельдерді қолдана отырып, талдау жасалынды.

Зерттеудің бірегейлігі / құндылығы. Тәуекелдерді бағалаудың негізгі стандарттарына салыстырмалы талдау жүргізілді. Автор тәуекелдерді басқаруға, банк тәуекелдерін қарастыруға, банк қызметімен тығыз байланысты олардың ерекшеліктерін анықтауға ерекше назар аударды.

Зерттеу нәтижелері. Қазақстан Республикасының банк жүйесіне тәуекелдерді азайту тұрғысынан қолданудың ықтимал салдары талданады және осы салада кездесетін негізгі проблемаларға назар аударылады. Банктік тәуекелдің басқа түрлерін бағалау критерийлері, сондай-ақ оларды реттеу әдістері баяндалды. Тәуекелдерді басқарудың отандық теориясы қалыптасу кезеңінде болғандықтан, қазіргі уақытта «банктік тәуекелдер» ұғымын нақты анықтау мәселесі өзекті болып отыр.

Түйін сөздер: тәуекелдерді бағалау, тәуекелдерді азайту әдістері, тәуекелдерді басқару жүйесі, тәуекелдерді бағалау критерийлері, белгісіздік, басқару процесі, тәуекелдерді қорғау механизмі.

СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ МЕТОДИЧЕСКИХ ПОДХОДОВ К ОЦЕНКЕ И УПРАВЛЕНИЮ БАНКОВСКИМИ РИСКАМИ

К. М. Казбекова¹, З. У. Джубалиева²

¹Университет Нархоз, Алматы, Республика Казахстан

²Казахский национальный педагогический университет имени Абая,
Алматы, Республика Казахстан

АННОТАЦИЯ

Цель исследования. Представленная статья посвящена управлению рисками в банковском секторе. Система управления рисками помогает решить эти проблемы. На основании этого определяется характер риска, выявляются основные причины неопределенности, приводящей к риску. Рассматривается процесс управления рисками и определяется основная цель управления рисками. В статье предлагаются возможные пути решения этих проблем с целью повышения эффективности работы банка.

Методология. Рассмотрены система управления банковскими рисками, современные методы управления рисками и механизмы защиты банка от рисков. Анализ проводится с использованием моделей, основанных на статистических данных

Оригинальность/ценность исследования. Проведен сравнительный анализ основных стандартов оценки рисков. Автор уделяет особое внимание управлению рисками, учету банковских рисков, выявлению их особенностей, тесно связанных с банковской деятельностью.

Результаты исследования. Проанализированы возможные последствия применения к банковской системе Республики Казахстан с точки зрения снижения риска, а также рассмотрены основные проблемы, возникающие в этой области, описаны критерии оценки других видов банковского риска, а также методы их регулирования. Поскольку отечественная теория управления рисками находится в зачаточном состоянии, вопрос четкого определения понятия «банковские риски» актуален и сегодня.

Ключевые слова: оценка рисков, методы снижения рисков, система управления рисками, критерии оценки рисков, процесс управления, механизм защиты рисков

КІРІСПЕ

Қазақстан Республикасының қаржы секторын 2030 жылға дейін дамыту тұжырымдамасына сәйкес қаржы секторының негізгі күтуі экономикалық даму бағдарламалары шеңберінде, экономиканың басым секторларын қаржыландыру үшін, қол жетімді бағамен жеткілікті ресурстарды қамтамасыз ету болып табылады. Қазақстанның қаржы жүйесінің тәуекелдер құрылымы ұзақ уақыт бойы өзгеріссіз қалды. Соңғы үш жыл ішінде қаржы органдары кейбір тәуекелдердің туындау ықтималдығын азайтуға қол жеткізді, екінші жағынан, бұрын Қазақстан экономикасының даму ерекшеліктері деп саналатын факторлар солай қабылдана бастады. Тәуекелді зерттеуде екі негізгі бағытты бөліп қарау орынды - тәуекел деңгейін анықтау және бағалау және тәуекелді төмендету үшін шешім қабылдау [1]. Бұл басқару жүйесі әртүрлі критерийлер негізінде сипатталған. Бұл жүйеде банктік тәуекелдердің түрлерін ескере отырып, несиелік тәуекелді басқару блоктарын, теңгерілмеген өтімділік тәуекелін, пайыздық мөлшерлемені, операциялық тәуекелділікті, кірістілікті жоғалтуды, сондай-ақ несиелік ұйым қызметінің белгілі бір бағыттары барысында туындайтын тәуекелдермен байланысты күрделі блоктарды бөліп алуға болады [2]. Тәуекелдерді басқа жіктеуде тәуелсіз блоктар ретінде тәуекелдерді басқарудың жеке ішкі жүйелері және жиынтық тәуекелдер блогы бөлінген [3]. Бірінші блокқа несиелік операциялар мен банктік операциялардың басқа түрлері бойынша тәуекелдерді басқару кіреді, екіншісі - әр түрлі банктік портфельдердің тәуекелдерін басқару – несиелік, сауда, инвестициялық, тартылған ресурстар және т.б.

Зерттеу тақырыбының маңыздылығы. Нақты банктік нарық, тәуекелсіз болуы мүмкін емес. Қаржы секторын реттеу шаралары мен тәуекелдерді дер кезінде басқара алмағандықтан айтарлықтай қаржы саласында мәселелер туындады. Қаржылық сектордың тәуекелдерін барынша азайту және қаржылық

тұрақтылықты қамтамасыз ету- міндеттердің орындалуына айтарлықтай әсер етеді [4]. Рейтингітік аналитиктердің дамушы банк жүйелерінің әлсіз жақтары туралы айтқан кездегі салыстыруларының бірі – бұл банктердегі өтімділік дағдарыстарын өтпелі инфаркт пен инсультпен салыстыру, ал проблемалық несиелер үлесінің өсуі көбінесе созылмалы аурулармен салыстыруға лайық.

Зерттеп отырған тақырып бойынша отандық және шетелдік ғалымдардың зерттеулерінде банктік тәуекелдердің өзектілігі айқындалған. Қарастырып кететін болсақ Челекбай А. Д. [1], Искаков У. М. [3], Лисак Б. И. [2], Мақыш С. Б. [5], ресейлік ғалымдар Лаврушин О. И. [4], Коновалова О. М. [6], сондай-ақ шетелдік экономистердің жұмысы: Santos A. C. [7], Teodora P. [8], Zaytseva A. V. [9]. Лобанова А.В., Чугунова. М. [10] ойларына жалпы тәуекел белгісіздік жағдайында туындайтын банк қызметіне байланысты деседі, алайда, белсенділік немесе мінез-құлық экономикалық тұрғыдан сандық сипатта болуы мүмкін ененіне де мән береді. Сондай-ақ Лаврушин банктерді тәуекелі, есептелмеген қызмет ретінде, тек оны сипаттайтын сәттілік позитивті ұстаным деп санайды. О.М Коновалованың пікірінше банк операциялары нәтижесінде пайда болатын залалдар немесе шығындар мүмкіндігідейді [6]. Бірақ банк ісі тәуекел - бұл шығын емес. Рогачев А. Ю. банктік тәуекелді түсіну туралы бұдан әрі нақтылық және қауіп қатердің болуын ескертеді [11]. Кейбір мамандар, соның ішінде Пименов Н. А., банк ісі бойынша тәуекелдер әр түрлі комбинацияны түсіндіруге байланысты тәуекелдер түрлері сан алуан екенін айтады [12]. Бірақ бір нәрсенің жиынтығын анықтама ретінде қарастыруға болмайды, өйткені ол терминнің мағынасын анықтамайды, бірақ құрамы мен құрылымы сипаттайды [5]. Сондықтан, әр зерттеушінің бұл терминге деген пікірлері әр түрлі, бірақ зерттейтіні ұқсас тақырыптар.

Жұмыстың мәні. Экономикаға банк секторы маңызды үлеске ие. Экономикадағы сапалы қарыз алушылардың несиелеріне деген сұраныс шектеулі болып қала береді [13]. Ұлттық Банк сонымен қатар активтерді проблемалар ретінде жіктеудегі мүмкіндіктерін кеңейте отырып, тәуекелге бағытталған қадағалауды енгізді. Нашар несиелер бойынша жағдай зомби-банктердің пайда болуына әкелді және кешіктіруді жоюы мүмкін жаңанесиелеудің өте аз мөлшерімен күрделене түсті. Бұған дейін негізгі жіктеу қағидаты банктердің өздері жекелеген активтерді бағалауы болды. Бұл үрдіс, ең алдымен, қаржы секторының «қан айналым» жүйесі болып табылады. Банк тәуекелдерін басқару жүйесі – қызмет жағдайында белгісіздік болған кезде оң қаржылық нәтиже беретін, тәуекел оқиғасының басталуын болжай алатын және оның жағымсыз салдарын жою немесе азайту бойынша шаралар қабылдауға мүмкіндік беретін банк қызметкерлерінің жұмысына арналған әдістердің (әдістер мен тәсілдердің) жиынтығы [6].

- Тәуекел дәрежесін бағалау үшін сапалық және сандық талдау қолданылады.

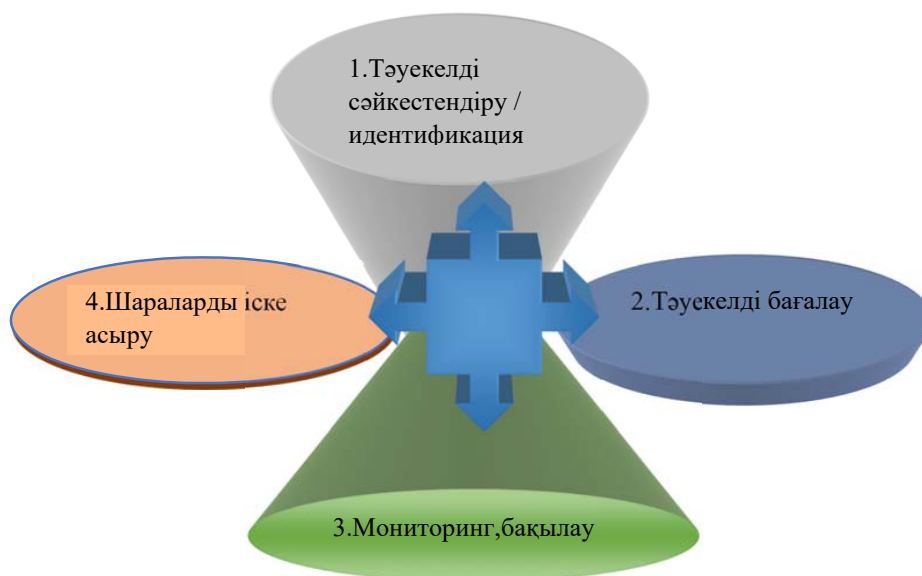
- Сапалық талдау дегеніміз – оның факторлары бойынша анықталған тәуекелдердің қайнар көздері мен аймақтарын талдау. Сондықтан сапалы талдау тізбесі банк тәуекелінің әр түріне тән факторларды нақты анықтауға негізделеді. Талдаудың сапалы моделі банктің несиелер портфелін талдау мысалында көрсетілген [14].

- Тәуекелдердің сандық талдауы сандық бағалауға бағытталған, яғни. тәуекел дәрежесін ресімдеу [1].

Сандық талдау кезінде шартты түрде бірнеше блоктарды бөліп көрсетуге болады:

- тәуекелдерді бағалау өлшемдерін таңдау;
- банк үшін қолайлы тәуекелдің жекелеген түрлерінің деңгейін анықтау;
- жеке әдістерге негізделген нақты тәуекел дәрежесін анықтау;
- болашақта тәуекелді арттыру немесе төмендету мүмкіндігін бағалау.

Тәуекел дәрежесін бағалау критерийлері жалпы, сондай-ақ белгілі бір тәуекел түрлері үшін болуы мүмкін. Несиелік тәуекелді бағалаудың экономикалық әдебиеттерінде неғұрлым дамыған, олар белгілі «С» ережелері: қарыз алушының беделі, қарыз алу мүмкіндігі, ағымдағы қызмет барысында қарызды өтеу үшін қаражат табу мүмкіндігі, қарыз алушы капиталы, несиелер бойынша кепілдік, несиелер операцияларының шарттары, бақылау (операцияның заңнама мен стандарттарға сәйкестігі) [10].

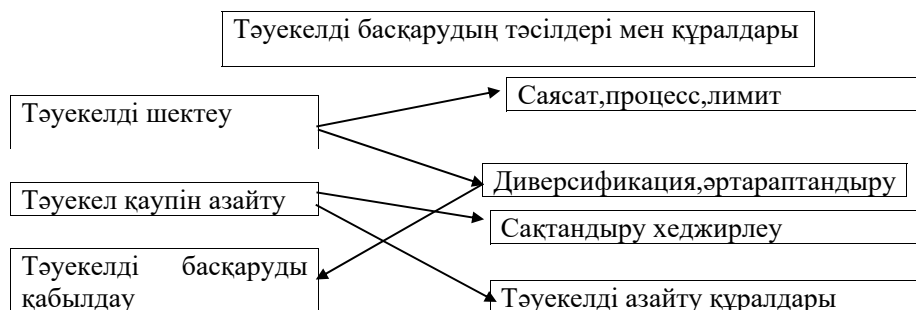
Сурет 1 – Тәуекелдерді басқару процестері анықталған.
Ескерту – [4] дерек көзі негізінде авторлармен құрастырылған

Банктердегі тәуекелдерді басқару процестеріне көңіл бөлген дұрыс. Бұл жүйелі түрде болатын банктегі процесс. Яғни тәуекел деңгейін ең бірінші сәйкестендіріп идентификация жасау керек [15].

Содан соң тәуекелдер деңгейін бағалау қажет. Одан кейін болатын үрдіс тәуекелдерді бақылап мониторинг жасау болады [16]. Ең соңында осы процестердің болуын қадағалап іске асыру кере болып табылады.

Тәуекелді басқару кезінде де жүйелі түрде басқару қажет. Себебі тәуекелдің алдын алып, бодырмау осы қолданған тәсілдер мен құралдарға байланысты болып келеді [17].

- Тәуекелді шектеу
- Тәуекел қаупін азайту
- Тәуекелді басқаруды қабылдау
- Саясат, процесс, лимит
- Диверсификация, әртараптандыру
- Сақтандыру хеджирлеу
- Тәуекелді азайту құралдары

Сурет 2 – Тәуекелді басқарудың тәсілдері мен құралдары көрсетілген.
Ескерту – [11] дерек көзі негізінде авторлармен құрастырылған

Реттеушінің пруденциялық нормативтерін бұзатын, өтімділігі жоқ шағын банктерден лицензияларды қайтарып алу посткеңестіктегі бірқатар елдерге орын алған. Соңғы бес жылда Ресейдің Орталық

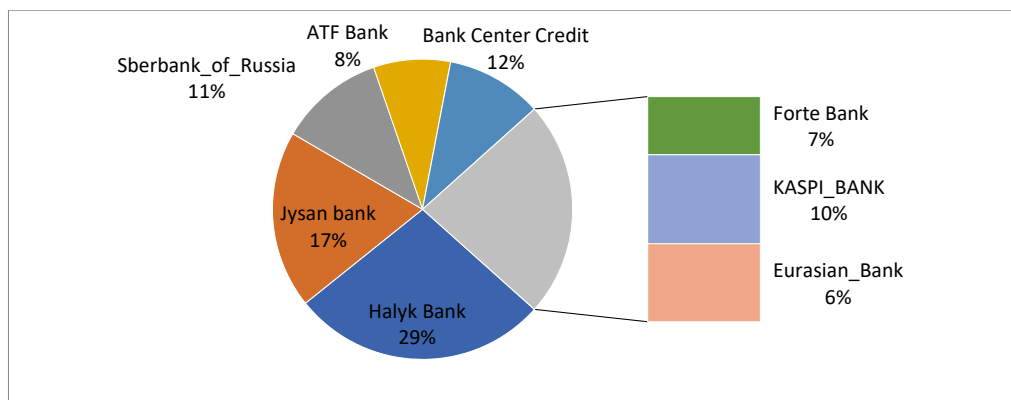
Банкі 350-ден астам несиелік ұйымдарды жапты. Мәселен Украинада 183 банк жұмыс істеді. Соңғы үш жылда шағын және бірнеше негізгі қаржы институттарының жартысын жойды. Ал Қазақстанда соңғы бес жылда 10-нан астам банк жабылды. Осылайша, 2019 жылы Қазақстанның банк секторында 28 банк, ал 2018 жылы 32 банк болған, ал активтерінің көлемі бойынша нарықтың алғашқы 5-і нарықтың 64% -ын құрайды.

ЗЕРТТЕУДІҢ НЕГІЗГІ БӨЛІМІ

Зерттеудің негізгі ережелері. Екінші деңгейдегі банктердің (ЕДБ) баланстарын кең көлемде тазарту және проблемалы ойыншылардың лицензиясынан айыру салдарынан Қазақстанның банк жүйесіндегі тәуекелдер деңгейі тұрақтанды – бұл сарапшы қаржыгерлердің пікірі. Соған қарамастан, 2019 жылдың 3-ші тоқсаны деректермен салыстырғанда негізгі қаржы көрсеткіштерінің төмендеуімен аяқталды, ал түпкілікті нәтиже тіпті теріс белгіде 50,33 млрд. теңгені құрады [18]. 2019 жылдың 2 тоқсанында Қазақстан Республикасының банк нарығында 28 ЕДБ жұмыс жасады. Ұлттық банктің мәліметінше, 1 сәуірдегі жағдай бойынша сектордың жиынтық активтері 24,58 трлн. теңгені құрады, бұл қаңтар айындағы осы көрсеткіштен 2,6 % -ға аз. Банктердің несие портфелінің жалпы көлемі 2019 жылдың басымен салыстырғанда 5,2 % төмендеп, 13,04 трлн теңгені құрады. Жыл басынан бері қазақстандық 28 банктің 12-сінде мерзімі үш айдан асатын мерзімі өткен несиелер көлемі азайды. Дегенмен, олардың әрекеттері мұндай қарыздардың жалпы үлесіне әсер еткен жоқ.

NPL90 + үлесі 7,38-ден 8,61 % -ға дейін өсті [19]. ҚБА мәліметтері бойынша, 2019 жылдың бірінші тоқсанында төмендегеннен кейін (624 млрд. Теңгеге улы заемдардың есептен шығарылуына байланысты) экономикаға несие беруді қалпына келтіру басталды. Сонымен, сәуір-қыркүйек аралығында банктердің несие портфелінің өсуі 6,6 % немесе 828 млрд. теңгені құрады. Ұйымның мәліметінше, 1 қазандағы жағдай бойынша екінші деңгейлі банктердің несие портфелі 13,4 трлн. теңгені құрады.

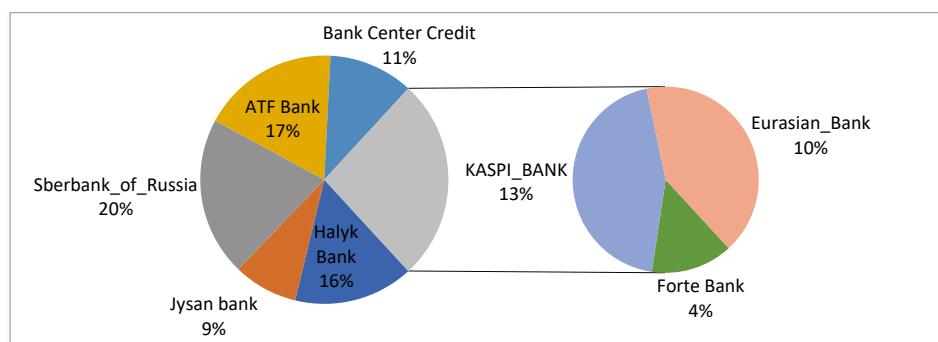
Зерттеу көрсеткіштері. Қазақстандағы сегіз топтық банк саласына талдау жүргізу кезінде банктердің арасында несиелеу, ШОБ несие беру қарқынының баяу дамып жатқандығын байқаймыз. Қаржы нарығындағы сегіз банктің несиелік портфелін қарастырсақ.

Сурет 3 – Екінші деңгейдегі банктердің 2018 жылы несие портфелінің көлемі, %
Ескерту – [17] дерек көзі негізінде автормен құрастырылған

Топты бастап «Халық банк» АҚ болып тұр. Нарықтағы несие портфелі бойынша үлес салмағы 29% құрап тұр [20]. «Форте банк» АҚ, «Каспий банк» АҚ және «Евразия банк» АҚ нарықтағы үлес салмағында аса айтарлықтай айырмашылық жоқ. Қазақстандық банк жүйесінің мәселелері дағдарыстан бастап туындаған проблемалар төңірегінде ғана емес, сонымен қатар реттеуші шектеулерді қатайтуға немесе жекелеген банктерді қайта құрылымдаумен байланысты сәтсіздіктерден кейін өршеленуде. Мәселен, 2009 жылдың аяғында 90 күннен астам мерзімі өткен несиелер үлесі 21,17 %, 2010 жылы – 25,75 %, 2011 жылы – 30,80 %, 2012 жылы – 29,79 %, 2013 жылы – 31,2 %, 2014 ж. – 23,55 %, 2015 жылы – 7,95 %, 2016 жылы – 6,72 %, 2017 жылы – 9,37 %, 2018 ж. – 8,5 % болды.

Сарапшылардың пайымдауынша, Қазақстанның банк жүйесіндегі жұмыс істемейтін қарыздардың жоғары деңгейі несие мерзімдерін ұзарту тәжірибесін – қайта құрылымдауды туындатады. NPL-жалпы жұмыс істемейтін қарыз болып табылады. Несие бойынша бастапқы шарттың талаптары орындалмаған заемдар NPL-дің күрт өсуінен былтыр бірнеше банк дефолтқа ұшыраған болатын. Банктің клиенттері өздерінің ауыртпалықтарын жеңуді қиындатады. Негізгі қарыздар 90 күннен өтіп кеткен несиелер немесе төлемдердің толық көлемде орындалатынына күмәнданудың басқа себептері бар несиелер.

Сурет 4 – Екінші деңгейдегі банктердің NPL деңгейі % берілген.
Ескерту – [17] дерек көзі негізінде авторлармен құрастырылған.

Ұлттық Банктің жариялаған ЕДБ-нің есептеріне қарағанда 90 күннен астам мерзімі өткен берешегі бар несиелер банктерде 1 179,9 млрд. тенгені немесе несие портфелінің 8,75 %-ын құрайды. Халықаралық аналитиктердің ақпараты бойынша, өткен жылы Қазақстанның ірі банктерінің балансын айтарлықтай тазартуға қарамастан, Қазақстанның банк жүйесіндегі проблемалы кредиттердің қоры 25-30 % деңгейінде екен.

Банк секторының негізгі проблемасы- қарыз алушылардың *кредиттік тәуекелі* болып табылады, соңғы жылдары мемлекеттік бағдарламаларға деген тәуелділік пайда болды [21]. Қазақстан қаржыгерлері қауымдастығының талдау орталығы AQR банк активтерінің неғұрлым шынайы жағдайын және жұмыс істемейтін қарыздар болған жағдайда оларды тану және кейіннен есептен шығару қажеттілігін анықтайды.

Бұл акционерлерден капиталды енгізу арқылы жабылатын провизиялардың өсуін білдіреді. Moody's халықаралық рейтинг агенттігінің паймдауынша Қазақстанда соңғы жылдары банк дағдарысының қайталану қаупі артып келеді. Мамандардың пікірінше, бұл бөлшек несиелеудің өсуіне байланысты. Себебі бөлшек саудаға деген сұраныс көп.

2019 жылдың 9 айында бөлшек несие өсімі 24 %-ға дейін артқан. Қыркүйек айының соңындағы жағдай бойынша ипотекалық несиелер көлемі қазақстандықтардың жиынтық атаулы кірістерінен 2,2 есе асып түсті оған 7-20-25 бағдарламасын да ендіруге болады. Салыстыру үшін: 2016 жылы несиелер көлемі халықтың кірістерінен 2,4 есе асып түсті.

Сарапшылардың пікірінше, егер қаржы реттеушісі несиелеудің өсуін шектеу жөнінде шаралар қолданбаса, онда 2020 жылдың ортасына қарай бұл көрсеткіш алты жыл бұрынғы деңгейден асып кетуі мүмкін. Бұл ретте орташа және төмен кірісті қарыз алушылардың несиелік қабілеттілігі қарыздық жүктеменің жоғарылауына байланысты нашарлайды. Бұл деген несиелік тәуекелге әкеліп соғады [22]. Егер елдегі экономикалық жағдай тұрақтанса, онда Moody's-тің пікірінше, дағдарыс кем дегенде 2020 жылдың соңына дейін созылуы мүмкін. Сарапшылар алдағы 12-18 айда экономикалық құлдырау екі талай деп санайды. Банктер үмітсіз несиелерді мойындауды және олар үшін резервтер жасауды жалғастыруда. Жыл басынан бері ЕДБ жиынтық несиелер портфелінде 90 күннен астам мерзімі өткен несиелер үлесі 2 %-ға өсті.

Қолданбалы зерттеу әдістері. 2019 жылдың соңы банк жүйесінде ауқымды процестермен сипатталды секторды дамытуға күшті әсер еткен өзгерістер орын алды. Жүйеде жасырын мәселелердің бо-

луы (капиталдың жеткіліксіздігі) банктердің қызметіне үлкен қысым жасалған, бұл олардың бірігуіне әкелді, лицензияларды қайтарып алу және жекелеген институттарды нарықтан кетуі. Халықтың сенімсіздігі және бизнес депозиттердің айтарлықтай жылыстауынан көрініс тапты.

Нәтижесінде, 2019 жылы экономикадағы банк секторы үлесінің төмендеуі байқалды. Мәселен, кредиттер үлесі ЖІӨ-ге қарағанда 24,6 %-ды (2018 жылы 27,1 %-ға қарсы), ал банктер активтерінің ЖІӨ-ге қатысты үлесі 46,8 % құрады (2017 жылы 54,4 %). Жылдың басты оқиғасы қаржы жүйесін арттыру Бағдарламасын іске асыру болды банк секторының тұрақтылығы. Бағдарламаның екі бағыты жүйе құраушы Банктің қаржылық тұрақтылығын арттыру жөніндегі шаралар (ірі банктердің қаржылық тұрақтылығын арттыру бойынша) банк секторына әсер етуі [23]. Халық банк кредиттік портфелінің күрделі және өте үлкен проблемалары 2017 жылдың басында және барлығы үшін апатты салдарға әкелуі мүмкін банк секторы.

Қазіргі уақытта тәуекелді бағалауға бірнеше тәсілдер қолданылады. Әр жағдайда модельдерді сапа бойынша салыстыру қажет [22]. Жұмыста талдаудың әртүрлі модельдерін салыстыру тәртібі нақты негізінде алынған нақты нәтижелер үшін жүзеге асырылды. Статистикалық мәліметтерге байланысты неше түрлі әдістер мен тәсілдерді қолдана отырып, заманауи модельдермен шығарылады.

Модельдердің құрылысы статистика көмегімен жүргізілді.

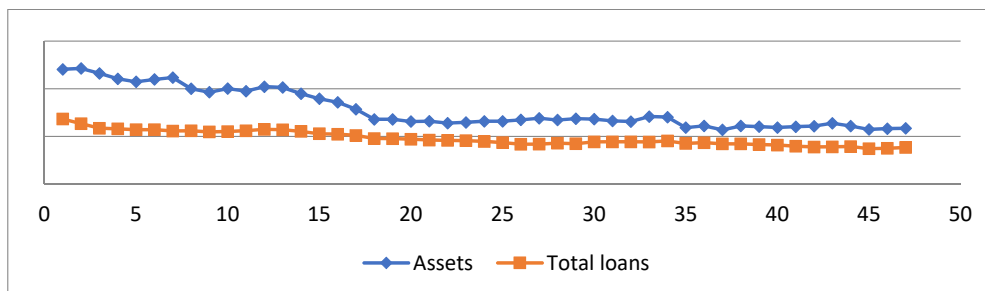
SPSS және Statistica қосымшаларының бағдарламалық пакеттері қарастырылады [23]. Дискриминантты талдау моделі, логит моделі және пробит моделі. Банктердің ішіндегі топты бастап тұрған «Халық банкі» АҚ активтері бойынша ең ірі банк болып қалды. Осы банкке басқа банктермен салыстырмалы түрде талдау жасасақ. Банктің активтері жарты жылда 8,77 трлн. теңгеден 8,73 трлн. теңгеге дейін 0,7 % өсті. «Forte Bank» АҚ қоржынындағы екінші орын - 1,99 трлн. теңге.

ЗЕРТТЕУ НӘТИЖЕЛЕРІ

Қаржы институтының активтері 1,78 трлн. теңгеден 11,8 %-ға өсті «Сбербанк» АҚ активтері бойынша алғашқы үштікті аяқтайды – 1,98 трлн. Алты айдағы өсім 4,9 % немесе 91,9 млрд. теңгеге өсті. Тағы екі банк активтер көлемін едәуір ұлғайтты: «Kaspi Bank» АҚ 203,3 млрд теңгеге және «Тұрғын үй құрылыс жинақ банкі» АҚ 150,6 млрд теңгені құрады. Ұлттық банктің хабарлауынша, банктердің жиынтық активтері 25,35 трлн теңгеге жетті, бұл 2019 жылғы көрсеткіштен 25,24 трлн. теңгеге аз.

Бұл модельде қаржы нарығындағы банктің көрсеткіштері алынды, оның ішінде У-Assets (Активтер), Х1 Жалпы кредит мөлшері, Х2 Мерзімі өткен несиелер, Х3 Несиелердің жалпы сомасы, Х4 Liabilities (міндеттемелер),

Х5 Капитал, Х6 ЖҰӨ, Х7 \$, Х8 Пайда, кірісті моделдерді қолдана отырып талдау жасалынды. 2018 жылы 2017 жылмен салыстырғанда пайыздық табыс 39,3 %-ға өсті. Бұл пайыздық активтердің орташа қалдықтарының 38,3 %-ға ұлғаюы және олар бойынша орташа пайыздық мөлшерлемелердің жылдығы 10,5 %-дан жылдығы 10,6 %-ға өсуі негізінен 2017 жылдың 2, 3 және 4 тоқсандарында Банк сатып алған ҚРҰБ ноталары есебінен болды. Пайыздық шығыстар 2016 жылмен салыстырғанда, 63,6 %-ға өсті. Бұл пайыздық міндеттемелер бойынша орташа қалдықтардың ұлғаюымен және клиенттердің теңгеге деноминацияланған қаражаттары және кредиттік мекемелердің қаражаттары бойынша сыйақы мөлшерлемелерінің ұлғаюымен байланысты болды.

Сурет 5 – Активтер мен несиелердің өсу кему аралығы

Ескерту – [17] дерек көзі негізінде авторлармен құрастырылған

Корреляциялық талдау бойынша берілген мәліметтер.

1. у пен x1 арасында әлсіз, кері байланыс (-0,79)
2. у пен x2 факторларының арасында әлсіз, кері байланыс (-0,79)
3. у пен x3 арасында оң, орташа байланыс бар (0,4)
4. у пен x4 арасында оң, тығыз байланыс бар (0,71)
5. у пен x5 арасында оң, тығыз байланыс бар (0,6)
6. у пен x6 арасында әлсіз, кері байланыс (-0,33)
7. у пен x7 арасында әлсіз, кері байланыс (-0,79)
8. у пен x8 арасында, әлсіз, кері байланыс (-0,17)

Модель құру. Регрессиялық талдауды одан әрі жетілдіру үшін жалпы ішкі өніммен ең тығыз байланыстары бар және ең аз мультиколлениарлылығы бар көрсеткіштер аңдалынып алынуы қажет [7]. Дегенмен, мультиколлениарлылығы аз көрсеткіштерге таңдап алынуы және сонымен қатар, таңдалған көрсеткіштердің экономикалық мағынасы болуы тиіс. Мәліметтер қаралып болғаннан кейін, келесі факторлар таңдалынды :

Dependent variable: Y				
	coefficient	std. error	t-ratio	p-value
const	58,9896	21,3248	2,766	0,0244 **
X1	3,38124e-07	3,66285e-07	0,9231	0,3829
X2	-0,0479174	0,168524	-0,2843	0,7834
X3	0,198543	0,149915	1,324	0,2220
X4	0,238898	0,139117	1,717	0,1243
X5	0,0857883	0,0403287	2,127	0,0661 *
X6	0,0334429	0,0325437	1,028	0,3342
X7	-0,135049	0,0894201	-1,510	0,1694
X8	-0,702963	0,145752	-4,823	0,0013 ***
Mean dependent var	106,9294	S.D. dependent var	3,743288	
Sum squared resid	15,94997	S.E. of regression	1,412001	
R-squared	0,928857	Adjusted R-squared	0,857714	
F(8, 8)	13,05615	P-value (F)	0,000752	
Log-likelihood	-23,58003	Akaike criterion	65,16006	
Schwarz criterion	72,65898	Hannan-Quinn	65,90546	
rho	-0,009860	Durbin-Watson	1,988379	

Excluding the constant, p-value was highest for variable 3 (X2)

Сурет 8 – Gretl ортасында бірізді жою қарастырылған

Ескерту – [19] дерек көзі негізінде авторлармен құрастырылған

Берілген регрессиялық айнымалылардың арасындағы сызықтық қатынастардың бар екендігін байқалады. Айнымалылардың мультиколлениарлылығы аз көрсеткіштерге таңдап алынуы және сонымен қатар, таңдалған көрсеткіштердің экономикалық мағынасы болуы керек.

Ең кіші квадраттар әдісін қолдана отырып факторларды бірізді жою:

Dependent variable: Y				
	coefficient	std. error	t-ratio	p-value
const	89,3066	5,09904	17,51	6,45e-011 ***
X5	0,184420	0,0455146	4,052	0,0012 ***
X8	-0,395902	0,204147	-1,939	0,0729 *
Mean dependent var	106,9294	S.D. dependent var	3,743288	
Sum squared resid	100,1090	S.E. of regression	2,674068	
R-squared	0,553474	Adjusted R-squared	0,489685	
F(2, 14)	8,676589	P-value (F)	0,003539	
Log-likelihood	-39,19285	Akaike criterion	84,38569	
Schwarz criterion	86,88533	Hannan-Quinn	84,63416	
rho	0,183829	Durbin-Watson	1,596214	

Сурет 9 – Gretl ортасында бірізді жою

Ескерту – [20] дерек көзі негізінде авторлармен құрастырылған

Тәжірибелік ұсыныстар. Моделімізге x5 және x8 факторлары таңдалынып алынды. Модельдің сапасы аппроксимация қатесі арқылы анықталды:

$$\bar{A} = \frac{1}{n} \sum \left| \frac{y - \hat{y}_x}{y} \right| \cdot 100\%$$

Апроксимация қатесін есептеу нәтижесі – 1,1 %, демек құрылған модель жақсы бағаланды, себебі апроксимация ережесіне сәйкес, оның мәні 10 %-дан аспауы керек.

Мультиколлениарлықты тексеру:

```
Variance Inflation Factors
Minimum possible value = 1.0
Values > 10.0 may indicate a collinearity problem

      X5      1,065
      X8      1,065

VIF(j) = 1/(1 - R(j)^2), where R(j) is the multiple correlation coefficient
between variable j and the other independent variables

Belsley-Kuh-Welsch collinearity diagnostics:

lambda      cond      --- variance proportions ---
2,907      1,000      const      X5      X8
0,085      5,847      0,002      0,002      0,014
0,008      18,817      0,034      0,027      0,978
                                0,964      0,972      0,009

lambda = eigenvalues of X'X, largest to smallest
cond   = condition index
note: variance proportions columns sum to 1.0
```

Сурет 10 – 4 x5, x8 факторларындағы мультиколлениарлық байланыс көрінісі.
Ескерту – [19] дерек көзі негізінде авторлармен құрастырылған

Нәтижесінде бірізді жоюдан қалған барлық фактор арасында мультиколлениарлық 10%-дан аз екендігі расталды. Яғни, регрессиялық айнымалылардың арасындағы сызықтық қатынастардың бар екендігін білдіреді. Жиілік бірқалыпты таралғанын растау мақсатында Хи квадрат критерийі есептелді. Жиілік қатарында тұрған көрсеткіштерге сүйене отырып, бір санның 4-ке жуық қайталанғаны байқалды, сол себепті бір қалыпты таралған. Қарапайым тарату заңдылығы орындалды.

```
Missing obs.
0
0
0
0
0
0
0
0
0
0
0
```

Сурет 11 – Статистикалық көрсеткіштер

Ескерту – [20] дерек көзі негізінде авторлармен құрастырылған

Нәтижелер терезесі. Көріп отырғанымыздай, жасалған талдау негізінде Математикалық күтілім 0-ге тең. Бұл мәлімдемені тексеру үшін басу экранының айнымалы тізіміндегі RESIDUALS айнымалы мәнін (қателерді) басыңыз. Көрініс → Негізгі статистиканың функциясын, ашылатын терезеде, қалдықтардың орташа мәні 0 (дөңгеленген кезде) болады. Moody's Investor Services – Ba1; Біз модель терезесінде тексеруді жүзеге асыруға болады, Тесттер → Гетероскадастичность → Тестті таңдаңыз.

```
White's test for heteroskedasticity
OLS, using observations 2000-2016 (T = 17)
Dependent variable: uhat^2

----- coefficient ----- std. error ----- t-ratio ----- p-value -----
const      -13,3772          124,042        -0,1078        0,9161
X5           0,449094           2,08149         0,2158        0,8331
X8           0,992015           5,43770         0,1824        0,8586
sq_X5       -0,00507012          0,00936760      -0,5412        0,5991
X2_X3       0,0559181            0,0454302        1,231         0,2440
sq_X8       -0,342598             0,169727        -2,019         0,0686 *

Unadjusted R-squared = 0,421732

Test statistic: TR^2 = 7,169441,
with p-value = P(Chi-square(5) > 7,169441) = 0,208341
```

Сурет 12 – Гетероскадастичность тесті

Ескерту – [19] дерек көзі негізінде авторлармен құрастырылған

Кездейсоқ құраушының дисперсиясы барлық бақылау үшін тұрақты болу шартын тексереміз.

1) Орташа мән – айнымалы мәннің «орталық күйі». Осылайша, орташа мәні 3 143 234 456 құрайды және үлкен мәнге ие, сондай-ақ берілген ең жоғары мәні;

2) Медиана – үлгіні екі бөлікке бөлетін мән. Медиана 2 589 477 582 білдіреді;

3) ең төменгі мәні – 2 325 210 300, ең жоғары – 4 854 228 621;

Теріс макроэкономикалық оқиғаларға қарсы тұруға мүмкіндік беретін сенімді қаржылық жағдай, капиталдандырудың жоғары деңгейі:

- капиталдың жеткіліктілік коэффициенті – 16,9 %, бірінші деңгейдегі капиталдың жеткіліктілік коэффициенті – 16,9 %, нормативтік капиталдың жеткіліктілік коэффициенті – 18,9 %;

- өтімділіктің жоғары деңгейі: жалпы активтерге өтімді активтер – 48,3 %;

- жоғары сапалы қорландыру базасы: несиелер / депозиттер – 53,0 %;

- провизиялардың жеткілікті деңгейі: жұмыс істемейтін кредиттер үлесі (мерзімі өтіп кеткен) дейін төмендеді – 8,9 %, резервтермен жабу – 73,7 %;

- ең жоғары ұзақ мерзімді несиелік рейтингтер шетелдік қатысуынсыз.

Осылайша, банктік тәуекелдерді басқарудың ерекшелігі кез келген нақты субъективті шешімдер болып табылады. Осылайша, кез-келген уақыттан бастап банк түрлі тәуекелдерге ұшырайды, содан кейін ол өзекті болады, оларды азайту мақсатында тәуекелдерді тиімді басқару мәселесі болып табылады. Банктің активтері мен міндеттемелерін басқару, яғни банктік шығындарды азайту. Тәуекелдерді тиімді басқару кезінде бірқатар мәселелерді шешуі керек – яғни тәуекелді бағалауға дейін бақылау (мониторинг) жасау керек. Тәуекел деңгейіне байланысты белгілі бір оқиғамен, сыртқы динамикалық сипатына байланысты банк ортасы үнемі өзгеріп отырады.

ҚОРЫТЫНДЫ

Қазақстан Республикасының банктердегі тәуекелдерді басқарудың негізгі проблемасы – бірінші кешенді тәсілдің болмауы. Банктің тұрақтылығы мен табысының кілті барлық салаларды қамтитын тәуекелдерді басқаруға сауатты, мамандандырылған және жан-жақты көзқарас екендігі айқын дұрыс саясаттың болуы. Тәуекелдерді басқарудың интегралды менеджменті банктің мақсаттарына жетуге көмектеседі және тәуекелдерді басқару жүйесінің және жалпы басқарудың бірлігін білдіреді. Нарықтық экономика пайда табуға бағытталғандықтан, банктер түрлі экономикалық параметрлердің тұрақсыздығына тап болады. Бұл банктердің күнделікті тәуекелдердің әр түріне тап болатындығын білдіреді. Сондықтан банктерге тәуекелдерді үнемі қадағалап отыру, олардың пайда болу ықтималдығын, тәуекел жағдайында мүмкін болатын салдарын, тәуекелдерді азайту әдістері және басқаларын анықтау қажет. Тәуекелдерді басқару көбінесе қаржылық менеджментпен байланысты. Жалпы алғанда, ұлттық банк, коммерциялық банктерге қойылатын жоғары талаптардың жетілдірілуін, банк жүйесін дамытуға және оны нарыққа қатысушылар қатарынан шығаруға әкеледі, бұл, сайып келгенде, банк жүйесіне, оның ішінде шағын және орта банктерге деген сенімді арттырады. Шағын банктерге деген сенімнің артуы депозиттерді тарту арқылы міндеттемелерді арттыруға және несие беру мүмкіндіктерін кеңейтуге мүмкіндік береді, бұл нақты инвестициялық жобаларды қаржыландыру көлемін ұлғайтуға әкеледі. Осылайша, тәуекелдерді басқару әр банк үшін міндетті болып табылады, ол реттелетін және тұрақты бақылау мен қадағалауда болады. Алайда, экономиканың қарқынды дамуы кезінде тәуекелдер өзгеріп қана қоймай, жаңалары да пайда болады. Бұл тәуекелдерді басқару жүйесі ешқашан жетілдірілмейді және банкті барлық қауіп-қатерлерден «қорғауға» қабілетті емес дегенді білдіреді. Осылайша, банктің тұрақтылығы ең алдымен оның тәуекелдерді басқару қабілетіне байланысты болып табылады.

«Халық банк» АҚ қаржылық көрсеткіштері

	Assets	Total loans	Loans with overdrafts	Share of total loans	Liabilities	Capital	GDP	\$	incom
	x1	x2	x3	x4	x5	x6	x7	x8	
1	43221,000	4815928701,000	2730842312,000	0,081	4031218254,000	784708447,000	46555256,000	341,000	75862,000
2	43070,000	4854228621,000	2534592699,000	0,077	4089420517,000	764808104,000	44455185,000	335,000	73365,000
3	42875,000	4648088078,000	2344598956,000	0,098	4044296807,000	603791271,000	42375100,000	328,000	69523,000
4	42644,000	4420239359,000	2316422820,000	0,101	3826482259,000	593757100,000	42375100,000	328,000	69523,000
5	42644,000	4294527060,000	2280809471,000	0,104	3710035386,000	584491674,000	42375100,000	327,000	69523,000
6	42583,000	4394769703,000	2280724496,000	0,107	3832702832,000	562066871,000	42375100,000	327,000	69523,000
7	42552,000	447734518,000	2226498188,000	0,108	3924638105,000	548126413,000	42375100,000	325,000	69523,000
8	42522,000	4001343067,000	2234539949,000	0,116	3466108982,000	535234085,000	42375100,000	325,000	69523,000
9	42491,000	3857431685,000	2188474510,000	0,114	3339996602,000	517435083,000	42375100,000	325,000	69523,000
10	42461,000	4008934729,000	2203292494,000	0,117	3511443843,000	497490886,000	42375100,000	326,000	69523,000
11	42430,000	3900461496,000	2239481509,000	0,120	3412177897,000	488283599,000	42375100,000	327,000	69523,000
12	42401,000	4087538267,000	2296297184,000	0,118	3604703723,000	482834544,000	42375100,000	327,000	69523,000
13	42370,000	4063885722,000	2279303125,000	0,118	3563804861,000	490080861,000	42375100,000	327,000	69523,000
14	42339,000	3795655529,000	2213219269,000	0,111	3302130824,000	493534705,000	40884100,000	186,000	67321,000
15	42309,000	3581495734,000	2111714404,000	0,116	3097276772,000	484218962,000	40884100,000	183,000	67321,000
16	42278,000	3435472324,000	2092835484,000	0,116	2962268651,000	473203673,000	40884100,000	185,000	67321,000
17	42278,000	3435472324,000	2092835484,000	0,116	2962268651,000	473203673,000	40884100,000	185,000	67321,000
18	42278,000	3435472324,000	2092835484,000	0,116	2962268651,000	473203673,000	40884100,000	185,000	67321,000
19	42217,000	2716328353,000	1911362982,000	0,121	2254156221,000	462172132,000	40884100,000	187,000	67321,000
20	42186,000	2717121738,000	1906441313,000	0,122	2261766691,000	455355047,000	40884100,000	184,000	67321,000
21	42125,000	2625130456,000	1882646457,000	0,122	2164977686,000	460152770,000	40884100,000	184,000	67321,000
22	42095,000	2636726640,000	1847114877,000	0,124	2154178193,000	482548447,000	40884100,000	182,000	67321,000
23	42036,000	2558100813,000	1832232565,000	0,132	2084927977,000	473172836,000	40884100,000	183,000	67321,000
24	42005,000	2635221865,000	1788444329,000	0,119	2175315956,000	458006230,000	40884100,000	183,520	67321,000
25	41974,000	2634972931,000	1740798740,000	0,120	2175329370,000	458643561,000	38711904,000	155,000	62271,000
26	41913,000	2694490371,000	1671409912,000	0,127	2233389759,000	443100612,000	38711904,000	156,000	62271,000
27	41883,000	2690951123,000	1716335979,000	0,131	2268911839,000	422039284,000	38711904,000	157,000	62271,000
28	41852,000	2748719578,000	1692807910,000	0,131	2331604647,000	415114931,000	38711904,000	157,000	62271,000
29	41821,000	2725211348,000	1770366127,000	0,139	2317764430,000	407446928,000	38711904,000	155,000	62271,000
30	41791,000	2653872053,000	1771983303,000	0,148	2260396337,000	393475716,000	38711904,000	155,000	62271,000
31	41760,000	2632220474,000	1771764010,000	0,165	2238736922,000	384483552,000	38711904,000	156,000	62271,000
32	41730,000	2832276057,000	1765732636,000	0,161	2442563095,000	389712962,000	38711904,000	156,000	62271,000
33	41699,000	2809986129,000	1810775563,000	0,170	2431892064,000	378094065,000	38711904,000	153,000	62271,000
34	41671,000	2368569263,000	1705067299,000	0,166	1986595891,000	371973372,000	38711904,000	153,000	62271,000
35	41609,000	2277204869,000	1686783669,000	0,174	1934503872,000	342700997,000	35275153,000	152,000	56453,000
36	41570,000	2429246416,000	1607474540,000	0,174	2007467450,000	3400780651,000	35275153,000	152,000	56453,000

Ескерту – [19] дерек көзі негізінде авторлармен құрастырылған.

ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ

1. Челекбай А. Д. Банк ісіндегі тәуекел- менеджмент теориясы, әлемдік тәжірибе және Қазақстан практикасы. – Алматы, 2007. – 311 б.
2. Лисак Б. И. Интегрированный риск-менеджмент в банках. – Алматы: Издательство «Экономика», 2013. – 892 б.
3. Искаков У. М. Банк ісі. – Алматы: Экономика, 2013. – 776 б.
4. Лаврушина О. И., Валенцева Н. И. Банковские риски. – М.: КНОРУС, 2016. – 232 с.
5. Мақыш С. Б. Ақша, несие, банктер теориясы. – Алматы, 2006. – 368 б.
6. Коновалова О. М. Методика (стандарт) оценки эффективности управления банковскими рисками // Банковское дело. – 2014. – № 3. – 126 с.
7. Santos A. C. Sovereign Capacity During a Financial Crisis: A Cross-Country Analysis // Journal of Credit Risk. – 2018. – 178 p.
8. Teodora P. Do Higher Bank Capital Requirements Really Decrease Systemic Risk, 2018. – 231 p.
9. Zaytseva A. V. Insurance of bank risk legal construction. main directions and importance in banking activities // Banking Law. – 2016. – № 5. – P. 62–65.
10. Лобанов А. А., Чугунова А. В. Энциклопедия финансового риск-менеджмента. – Альпина Паблишер, 2003. – 936 с.
11. Рогачев А. Ю. Современная роль коммерческих и региональных банков // Экономика и экономические науки. – 2016. – № 4. – С. 21–28.
12. Пименов Н. А. Управление финансовыми рисками. – М.: Юрайт, 2016. – 416 с.
13. Кузьмичева И. А., Подколзина Э. А. Система управления банковскими рисками // Фундаментальные исследования. – 2015. – № 2 (25). – С. 5635–5638.
14. Евдокимова С. С. Специфика оценки средневзвешенной стоимости капитала кредитной организации и методы ее оптимизации // Финансы и кредит. 2017. – № 14. – С. 18–19.
15. Приступ Н. П., Сенчукова А. С. Теоретические аспекты управления банковскими кредитными рисками // Современные научные исследования и инновации. – 2015. – № 6. – 126 с.
16. Тарасов А. Шлячков Н. Методы оценки параметров риска и доходности инвестиций. – М.: Эконом, 2014. – 109 с.
17. Екінші деңгейдегі банктер көрсеткіштері [Электронды ресурс] // ҚР Ұлттық банкі [ресми сайт]. – 2018. – URL: www.nationalbank.kz (қарау уақыты: 13.01.2020).
18. Екінші деңгейлі банктердің қаржылық көрсеткіштері [Электронды ресурс]. // Қазақстан Республикасының Ұлттық экономика министрлігінің Статистика комитеті [ресми сайт]. – 2018. – URL: www.stat.gov.kz (қарау уақыты: 13.01.2020).
19. «Халық банк» АҚ қаржылық көрсеткіштері [Электронды ресурс]. // Halyk Bank [ресми сайт]. – 2018. – URL: www.halykbank.kz (қарау уақыты: 13.01.2020).
20. Гасанова М. М. Роль коммерческих банков в современной экономике и перспективы его развития. – Концепт. – 2016. – 118 с.
21. Волков А. А. Управление рисками в коммерческом банке. – М.: Омега-Л, 2015. – 156 с.
22. Мануйленко В. В. Реализация концепции доходности капитала с учетом риска // Экономика и бизнес. – 2016. – № 2. – С. 112.
23. Schnatterly K., Clark B. B., Michael L. J. H. Regulatory and governance impacts on bank risk-taking. – 2017. – 253 p.

REFERENCES

1. Chelekbaj, A. D. (2007), “Bank isindegi tәuekel – menedzhment teorijasy, alemdik tazhiribe zhane Kazakhstan praktikasy”, Almaty, 311 p. (in Kazakh).
2. Lisak, B. I. (2013), “Integrirovannyj risk-menedzhment v bankah”, Almaty, Jekonomika, 892 p. (in Russian).

3. Isakov, U. M. (2013), “Bank isi”, Almaty, Jekonomika, 776 p. (in Kazakh).
4. Lavrushina, O. I. and Valenceva, N. I. (2016), “Bankovskie riski”, Moscow, KNORUS, 232 p. (in Russian).
5. Makyshev, S. B. (2006), “Aksha, nesie, bankter teorijasy”, Almaty, 368 p. (in Kazakh).
6. Konovalova, O. M. (2014), “Metodika (standart) ocenki jeffektivnosti upravlenija bankovskimi riskami”, Bankovskoe delo, No.3, 126 p. (in Russian).
7. Santos, A. C. (2018), “Sovereign Capacity During a Financial Crisis: A Cross-Country Analysis”, Journal of Credit Risk, 178 p.
8. Teodora, P. (2018), “Do Higher Bank Capital Requirements Really Decrease Systemic Risk”, 231 p.
9. Zaytseva, A. V. (2016), “Insurance of bank risk legal construction. main directions and importance in banking activities”, Banking Low, No. 5, pp. 62–65. (in Russian).
10. Lobanov, A. A. and Chugunova, A. V. (2003), “Jenciklopedija finansovogo risk-menedzhmenta”, Al'pina Publisher, 936 p. (in Russian).
11. Rogachev, A. Ju. (2016), “Sovremennaja rol' kommercheskih i regional'nyh bankov”, Jekonomika i jekonomicheskie nauki, No. 4, pp. 21–28. (in Russian).
12. Pimenov, N. A. (2016), “Upravlenie finansovymi riskami”, Moscow, Jurajt, 416 p. (in Russian).
13. Kuz'micheva, I. A. and Podkolzina Je. A. (2015), “Sistema upravlenija bankovskimi riskami”, Fundamental'nye issledovanija, No. 2 (25), pp. 5635–5638. (in Russian).
14. Evdokimova, S. S. (2017), “Specifika ocenki srednevzveshennoj stoimosti kapitala kreditnoj organizacii i metody ee optimizacii”, Finansy i kredit, No. 14, pp. 18–19. (in Russian).
15. Pristup, N. P. and Senchukova, A. S. (2015), “Teoreticheskie aspekty upravlenija bankovskimi kreditnymi riskami”, Sovremennye nauchnye issledovanija i innovacii, No. 6, p. 126. (in Russian).
16. Tarasov, A. and Shljachkov, N. (2014), “Metody ocenki parametrov riska i dohodnosti investicii”, M.: Jekonom, 109 p. (in Russian).
17. “Ekinshi dengejdegі bankter korsetkishteri” (2018), KR Ulttyk banki, available at: www.nationalbank.kz (accessed: January 13, 2020) (in Kazakh).
18. “Ekinshi dengejli bankterdin karzhylyk korsetkishteri” (2018), Kazakhstan Respublikasynyn Ulttyk jekonomika ministriginin Statistika komiteti, available at: www.stat.gov.kz (accessed: January 13, 2020) (in Kazakh).
19. “Halyk bank’ AK karzhylyk korsetkishteri” (2018), Halyk Bank, available at: www.halykbank.kz (accessed: January 13, 2020) (in Kazakh).
20. Gasanova, M. M. (2016), “Rol' kommercheskih bankov v sovremennoj jekonomike i perspektivy ego razvitija”, Koncept, 118 p. (in Russian).
21. Volkov, A. A. (2015), “Upravlenie riskami v kommercheskom banke”, Moscow, Omega-L, 2015, 156 p. (in Russian).
22. Manujlenko, V. V. (2016), “Realizacija koncepcii dohodnosti kapitala s uchetom riska”, Jekonomika i biznes, No. 2, p. 112. (in Russian).
23. Schnatterly, K., Clark, B. B. and Michael, L. J. H. (2017), “Regulatory and governance impacts on bank risk-taking”, 253 p.

SUMMARY

Risk management in the banking sector defines the general principles, trends and approaches of banking risks, as well as the development strategy of the risk management system. Increasing the profitability of financial institutions, increasing the volume of services providing adequate control and risk management. In addition, an effective risk management system is a good competitive advantage for any bank. The article discusses the need to organize a banking risk management system, risk management methods, quantitative and qualitative methods for assessing risks. The relevance of the work depends on a large number of banking risks, since it is socially significant, and the manual on cash loans, namely knowledge, definition and control of bank risks, is of interest to many interested parties. Thus, the stability of a bank depends, first of all, on its ability to manage risks.

ТҮЙІНДЕМЕ

Банк секторындағы тәуекелдерді басқару – банктік тәуекелдердің жалпы принциптерін, бағыттары мен тәсілдерін, сондай-ақ тәуекелдерді басқару жүйесінің даму стратегиясын анықтайды. Сонымен қатар, тәуекелдерді басқарудың тиімді жүйесі кез-келген банк үшін жақсы бәсекелестік артықшылық болып табылады. Қаржы ұйымдарының рентабельділігін арттыру, тиісті деңгейдегі бақылау және тәуекелдерді басқаруды қамтамасыз ететін қызметтер көлемін арттыру болып табылады. Мақалада банктік тәуекелдерді басқару жүйесін ұйымдастыру қажеттілігі, тәуекелдерді басқару әдістері, тәуекелдерді бағалаудың сандық және сапалық әдістері қарастырылады. Жұмыстың өзектілігі банктік тәуекелдердің көп мөлшеріне ұшырайтындығында, өйткені банктік бизнес функциясынан басқа әлеуметтік мәні бар және ақша-несие саясатының бағыттаушысы, яғни банктік тәуекелдерді білу, айқындау және бақылау көптеген тараптардың қызығушылығын тудырады. Осылайша, банктің тұрақтылығы ең алдымен оның тәуекелдерді басқару қабілетіне байланысты болып табылады.

РЕЗЮМЕ

Управление рисками в банковском секторе – определяет общие принципы, тенденции и подходы банковских рисков, а также стратегию развития системы управления рисками. Кроме того, эффективная система управления рисками является хорошим конкурентным преимуществом для любого банка. В статье рассматривается необходимость организации системы управления банковскими рисками, методов управления рисками, количественных и качественных методов оценки рисков. Актуальность работы зависит от большого числа банковских рисков, поскольку она является социально значимой, и руководство по денежным кредитам, а именно знание, определение и контроль банковских рисков, представляет интерес для многих заинтересованных сторон. Таким образом, стабильность банка зависит, прежде всего, от его способности управлять рисками.

СВЕДЕНИЯ ОБ АВТОРАХ

Казбекова Карлыгаш Мухтаровна – докторант PhD, Университет Нархоз, Алматы, Республика Казахстан, e-mail: karlygash.kazbekova@narhoz.kz

Джубалиева Зора Уабтагиевна – кандидат экономических наук, Казахский национальный педагогический университет имени Абая, Алматы, Республика Казахстан, e-mail: zora.dzhubalieva@gmail.com